

Assisterad befruktning med donerade könsceller

Metodbeskrivning och kunskapsunderlag

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovsmannens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. Publikationen kan också tas fram i alternativt format på begäran. Frågor om alternativa format skickas till alternativaformat@socialstyrelsen.se

Innehåll

Kunskapsunderlag	5
Två huvudsakliga källor	5
Sammanfattning av kunskapsunderlag samt slutsatser	6
Metodbeskrivning	11
Projektorganisation för kunskapsstödet	11
Förstudie	12
Beprovad erfarenhet i kunskapsstödet	13
Intresseorganisationers roll i kunskapsstödet	13
Referenser	14
Bilaga 1. Förstudie.....	21

Kunskapsunderlag

Den särskilda prövningen inför donationsbehandling utgår alltid ifrån förhållandena i det enskilda fallet och är en helhetsbedömning där läkaren gör en sammanvägning av olika faktorer som kan ha betydelse för det eventuella blivande barnets möjlighet att växa upp under goda förhållanden. I kunskapsstödet *Assisterad befruktning med donerade könsceller – Nationellt kunskapsstöd* ger Socialstyrelsen exempel på vilka riskfaktorer som anses centrala att beakta i helhetsbedömningen vid särskild prövning. I det följande redovisas kunskapsunderlaget för dessa och de slutsatser Socialstyrelsen drar utifrån underlaget.

Två huvudsakliga källor

Socialstyrelsen har tagit fram kunskapsstöd för flera sammanhang där föräldrars förmåga att ge barn en trygg uppväxt och föräldrars lämplighet ska bedömas. Två centrala arbeten har varit *Grundbok i BBIC: barns behov i centrum* [1] och Socialstyrelsens handbok för socialnämndens handläggning av internationella och nationella adoptioner [2].

Kunskapen om risk- och skyddsfaktorer ligger till grund för rekommendationerna i Socialstyrelsens handläggnings- och dokumentationssystem för socialtjänstens utredningar om barn och unga, BBIC. I *Grundbok i BBIC: barns behov i centrum* är den så kallade BBIC-triangeln en utgångspunkt för att utreda och följa upp barnets och familjens behov. I modellen bedöms barnets behov i relation till tre dimensioner (triangelns tre sidor): barnets utveckling, föräldrarnas förmåga samt familj och miljö. För varje dimension presenterar Socialstyrelsen i handboken med stöd i forskningen ett antal delområden som utgår från risk- och skyddsfaktorer för utveckling av psykosocial problematik och signaler på att barn kan fara illa.

I Socialstyrelsens handbok för socialnämndens handläggning av internationella och nationella adoptioner ges vägledning för hur en bedömning av sökandes lämplighet för föräldraskap kan göras. Den fokuserar dels sådana förutsättningar (hos individen, i relationen samt i nätverk och miljö) som är viktiga för att ett barn ska kunna få sina behov tillgodosedda, dels de faktorer som kan innebära risk för att ett barn inte får sina behov tillgodosedda.

I arbetet med kunskapsstödet har vi sökt identifiera de riskfaktorer som ligger i skärningspunkten mellan dem som presenteras i de ovannämnda underlagen och dem som är relevanta för rekommendationerna i Socialstyrelsens allmänna råd om särskild prövning: det vill säga ålder, hälsotillstånd och eventuella funktionsnedsättningar, levnadsförhållanden, parets inbördes relation och sociala nätverk.

Sammanfattning av kunskapsunderlag samt slutsatser

Hög ålder

Kunskapsunderlaget för betydelsen av hög ålder hos föräldrar för barns uppväxtförhållanden och föräldraförmågan utgörs av Socialstyrelsens handbok *Adoption – handbok för socialtjänstens handläggning av internationella och nationella adoptioner* [1] samt det forskningsunderlag som sammanställts av Socialstyrelsen i *Grundbok i BBIC: barns behov i centrum* [2]. Adoptionshandboken bygger på tidigare förarbeten till lag, internationella konventioner om adoption, forskning med mera. Det är en utgångspunkt i adoptionssammanhang att hög ålder är en faktor som kan påverka möjligheten till ett gott föräldraskap. Vi bedömer att detta resonemang är överförbart även till föräldraskap vid donationsbehandling.

Vid hög ålder ökar risken för att ett barn förlorar sin förälder genom dödsfall innan det blivit vuxet. I *Grundbok i BBIC: barns behov i centrum* [2] konstaterar Socialstyrelsen med stöd i forskningen [3, 4, 6, 8, 10, 11, 14, 16, 17, 20-23, 30-76] att tidigare händelser av betydelse i familjen kan utgöra en risk för barnet. Socialstyrelsen konstaterar att en förälders död är bland det mest dramatiska som kan drabba ett barn. Utöver en normal kris- eller sorgereaktion kan den ge konsekvenser för barnets psykiska hälsa på kort och lång sikt och också påverka den andre förälderns förmåga att ge barnet en god omsorg. En förälders dödsfall, oavsett dödsorsak, ökar också enligt en registerstudie [97] risken för psykisk ohälsa, dödsfall och suicidförsök hos barnet.

Socialstyrelsens slutsats utifrån kunskapsunderlaget är att hög ålder hos det par eller den ensamstående som önskar genomgå donationsbehandling medför en ökad risk för negativ påverkan på barnets uppväxtförhållanden.

Fysisk eller psykisk sjukdom samt funktionsnedsättning

Kunskapsunderlaget om betydelsen av föräldrars hälsa och eventuella funktionsnedsättning för barns uppväxtförhållanden och föräldraförmågan utgörs av det forskningsunderlag som sammanställts av Socialstyrelsen i *Grundbok i BBIC: barns behov i centrum* [2]. Underlaget består av ett större antal systematiska och icke-systematiska översikter [3-29] inom social- och beteendevetenskap.

Socialstyrelsens handbok *Adoption – handbok för socialtjänstens handläggning av internationella och nationella adoptioner* [1] är ett annat kunskapsunderlag. Adoptionshandboken i sin tur bygger på tidigare förarbeten till lagstiftning, internationella konventioner om adoption, forskning med mera. Det är en utgångspunkt i adoptionssammanhang att fysisk och psykisk hälsa, liksom eventuella funktionsnedsättningar, är faktorer som kan påverka möjligheten till ett gott föräldraskap. Vi bedömer att detta resonemang är överförbart även till föräldraskap vid donationsbehandling.

Socialstyrelsens slutsats utifrån kunskapsunderlaget är att barn till föräldrar med allvarliga hälsoproblem eller funktionsnedsättning har en ökad risk att utsättas för bristande omsorg och att utveckla psykosocial problematik.

Fysisk eller psykisk sjukdom eller funktionsnedsättning hos det par eller den ensamstående som önskar genomgå donationsbehandling och som kan innebära nedsatt kapacitet och föräldraförmåga under ett barns hela uppväxt medför en ökad risk för negativ påverkan på barnets uppväxtförhållanden.

Riskbruk/missbruk och beroende

Kunskapsunderlaget om betydelsen av riskbruk/missbruk för barns uppväxtförhållanden utgörs av *Grundbok i BBIC: barns behov i centrum* [2], som tar upp missbruk/beroende som en riskfaktor för barnet bland annat eftersom föräldrarnas problem kan påverka föräldraförmågan negativt.

Även en registerstudie som följt barn som vuxit upp med missbruk i familjen till ung vuxen ålder visar att detta innebär kraftigt förhöjda risker för hälsa och livsmöjligheter. Bland annat är andelen som vårdas för eget missbruk i denna grupp mellan fyra och sju gånger högre än för jämförelsegruppen av jämnåriga unga vuxna [97].

Vidare utgörs kunskapsunderlaget av Socialstyrelsens handbok *Adoption - handbok för socialtjänstens handläggning av internationella och nationella adoptioner*. Adoptionshandboken i sin tur bygger på tidigare förarbeten till lagstiftning, internationella konventioner om adoption, forskning med mera. Det är en utgångspunkt i adoptionsområdet att riskbruk, missbruk och beroende är faktorer som kan påverka möjligheten till ett gott föräldraskap. Vi bedömer att detta resonemang är överförbart även till föräldraskap vid donationsbehandling.

Socialstyrelsens slutsats utifrån kunskapsunderlaget är att barn till föräldrar med riskbruk/missbruk och beroende har en ökad risk att utsättas för bristande omsorg och att utveckla psykosocial problematik.

Tidigare barn utsatta för omsorgsbrist eller omhändertagna

Kunskapsunderlaget om betydelsen av för barns uppväxtförhållanden och föräldraförmågan om tidigare barn varit föremål för samhällets omhändertagande utgörs av det forskningsunderlag som sammanställts av Socialstyrelsen i *Grundbok i BBIC: barns behov i centrum* [2]. Underlaget berör främst frågan om tidigare barn varit utsatta för omsorgsbrist. Underlaget består av ett större antal systematiska och icke-systematiska översikter [3, 4, 6, 8, 10, 11, 14, 16, 17, 20-23, 30-76] inom social- och beteendevetenskap.

Socialstyrelsens slutsats utifrån kunskapsunderlaget är att barn till föräldrar vars tidigare barn varit utsatta för omsorgsbrist (inklusive barn som varit föremål för samhällets omhändertagande) har en ökad risk att utsättas för bristande omsorg.

Allvarliga brister i försörjningsförmågan och/eller bostadssituationen

Kunskapsunderlaget om betydelsen av om föräldrar har allvarliga brister i försörjningsförmåga utgörs av det forskningsunderlag som sammanställts av Socialstyrelsen i *Grundbok i BBIC: barns behov i centrum* [2]. Underlaget består av en systematisk och två icke-systematiska översikter [4, 77, 78] inom social- och beteendevetenskap.

Socialstyrelsens slutsats utifrån kunskapsunderlaget är att barn som växer upp med föräldrar som är arbetslösa och som kan inte etablera sig på arbetsmarknaden löper ökad risk att utsättas för bristande omsorg och utveckla psykosocial problematik.

Kunskapsunderlaget om betydelsen av familjens ekonomi utgörs av det forskningsunderlag som sammanställts av Socialstyrelsen i *Grundbok i BBIC: barns behov i centrum* [2]. Underlaget består av ett större antal systematiska och icke-systematiska översikter [4, 6, 10, 23, 32, 33, 37, 58, 79-81] inom social- och beteendevetenskap.

Socialstyrelsens slutsats utifrån kunskapsunderlaget är att barn som växer upp i en familj med ekonomisk stress och långvarig fattigdom har ökad risk för såväl fysisk som psykisk ohälsa. Ekonomiska svårigheter är därmed en faktor som kan tala emot att en donationsbehandling bör äga rum.

Kunskapsunderlaget om betydelsen av bristfälliga boendeförhållanden utgörs av det forskningsunderlag som sammanställts av Socialstyrelsen i *Grundbok i BBIC: barns behov i centrum* [2]. Underlaget består av ett större antal systematiska och icke-systematiska översikter [6, 8, 10, 14, 23, 33, 34, 36, 37, 72, 82-88] inom social- och beteendevetenskap.

Socialstyrelsens slutsats utifrån kunskapsunderlaget är att barn som växer upp under bristfälliga bostadsförhållanden har en högre risk att utsättas för bristande omsorg och att utveckla psykosocial problematik.

Kriminalitet

Kunskapsunderlaget om betydelsen av allvarliga beteendeproblem såsom kriminalitet hos föräldrar för barns uppväxtförhållanden och föräldraförmågan utgörs av det forskningsunderlag som sammanställts av Socialstyrelsen i *Grundbok i BBIC: barns behov i centrum* [2]. Underlaget består av ett större antal systematiska och icke-systematiska översikter [3-29] inom social- och beteendevetenskap .

Socialstyrelsens slutsats utifrån kunskapsunderlaget är att barn till föräldrar med allvarliga beteendeproblem såsom kriminalitet har en ökad risk att utsättas för bristande omsorg och att utveckla psykosocial problematik.

Tecken på våld, kontroll eller andra svåra problem i nära relationer

Kunskapsunderlaget om betydelsen av våld, kontroll, integritetskränkningar i förhållandet eller andra svåra relationsproblem utgörs av det forskningsunderlag som sammanställts av Socialstyrelsen i *Grundbok i BBIC: barns behov i centrum* [2]. Underlaget består av ett större antal systematiska och icke-systematiska översikter [3, 4, 6, 8, 10, 11, 14, 20, 22, 29, 31-33, 36, 39, 46, 55-58, 60, 61, 65-68, 72, 90-95] inom social- och beteendevetenskap, Socialstyrelsens handbok om våld i nära relationer [96] samt Socialstyrelsens vägledning gällande anmälningsskyldighet och ansvar [92].

Socialstyrelsens slutsats utifrån kunskapsunderlaget är att allvarliga konflikter mellan de vuxna, liksom en normalisering av den ena förälderns kontroll över den andra, ökar risken för att barnet ska uppleva eller bevittna våld. Om den ena parten i ett parförhållande utsätter den andra för våld medför det också en ökad risk för att barnet utsätts för direkt våld. Tecken på

våld eller kontroll eller andra svåra relationsproblem i ett parförhållande ökar risken för att ett barn utsätts för bristande omsorg och utvecklar psykosocial problematik.

Oklarhet om relation

Kunskapsunderlaget om betydelsen av stabiliteten i relationen för föräldraförmågan utgörs av Socialstyrelsens handbok *Adoption – handbok för socialtjänstens handläggning av internationella och nationella adoptioner* [1]. Adoptionshandboken i sin tur bygger på tidigare förarbeten till lag, internationella konventioner om adoption, forskning med mera. Det är en utgångspunkt i adoptionssammanhang att stabiliteten i relationen är en faktor som kan påverka möjligheten till ett gott föräldraskap. Vi bedömer att detta resonemang är överförbart även till föräldraskap vid donationsbehandling.

Socialstyrelsens slutsats utifrån kunskapsunderlaget är att en instabil eller kortvarig relation hos ett par som önskar genomgå donationsbehandling ökar risken för att ett barn utsätts för bristande omsorg och utvecklar psykosocial problematik.

Önskemålet om donationsbehandling är inte genomtänkt

Kunskapsunderlaget om betydelsen av att önskemålet om donationsbehandlingen inte är genomtänkt och att det kan ha negativ inverkan på föräldraförmågan utgörs av Socialstyrelsens handbok *Adoption – handbok för socialtjänstens handläggning av internationella och nationella adoptioner* [1]. Adoptionshandboken i sin tur bygger på tidigare förarbeten till lag, internationella konventioner om adoption, forskning med mera. Det är en utgångspunkt i adoptionssammanhang att ett ogenomtänkt beslut om att adoptera är en faktor som kan påverka möjligheten till ett gott föräldraskap. Vi bedömer att detta resonemang är överförbart även till föräldraskap vid donationsbehandling.

Avsaknad av ett välfungerande socialt nätverk

Kunskapsunderlaget om betydelsen av att familjen saknar eller har ett komplicerat socialt nätverk utgörs av det forskningsunderlag som sammanställts av Socialstyrelsen i *Grundbok i BBIC: barns behov i centrum* [2]. Underlaget utgörs av fem systematiska eller icke-systematiska översikter [4, 11, 14, 72, 89] inom social- och beteendevetenskap.

Ett annat kunskapsunderlag utgörs av Socialstyrelsens handbok *Adoption – handbok för socialtjänstens handläggning av internationella och nationella adoptioner* [1]. Adoptionshandboken i sin tur bygger på tidigare förarbeten till lag, internationella konventioner om adoption, forskning med mera. Det är en utgångspunkt i adoptionssammanhang att bristande socialt nätverk är en faktor som kan påverka möjligheten till ett gott föräldraskap. Vi bedömer att detta resonemang är överförbart även till föräldraskap vid donationsbehandling.

Socialstyrelsens slutsats utifrån kunskapsunderlaget är att barn som växer upp i familjer där socialt nätverk saknas, brister eller är konfliktfyllt har en ökad risk att utsättas för bristande omsorg och att utveckla psykosocial

problematik. Avsaknad av ett välfungerande socialt nätverk är därmed en faktor som kan tala emot att en donationsbehandling bör äga rum.

Metodbeskrivning

Kunskapsstödet *Assisterad befruktning med donerade könsceller – Nationellt kunskapsstöd* har tagits fram enligt Socialstyrelsens principer och metoder för framtagning av kunskapsstöd med eller utan rekommendationer.

Socialstyrelsens rekommendationer om särskild prövning finns i 4 kap.11 § SOSFS 2009:32. Med dessa som utgångspunkt ger kunskapsstödet vägledning med bland annat exempel på riskfaktorer som hälso- och sjukvården kan ta i beaktande vid bedömningen av föräldraförmåga hos paret eller den ensamstående. Kunskapsstödet belyser också betydelsen av att föräldrar berättar för sitt barn om dess ursprung och hur hälso- och sjukvården kan stödja detta.

Projektorganisation för kunskapsstödet

Kunskapsstödet har tagits fram i samarbete med Svensk Förening för Obstetrik och Gynekologi, Svenska Barnmorskeförbundet, Svenska Sällskapet för Reproduktionsmedicin, Svensk Kuratorförening, Sveriges Psykologförbund samt Svensk Andrologisk Förening. Föreningarna har lämnat förslag på deltagare som rekryterades till Socialstyrelsens arbetsgrupp för uppdraget.

Arbetsgruppen bestod av tre olika delar: en faktagrupp, en referensgrupp och en rekommendationsgrupp. Faktagruppen hade ansvaret för att faktagranska och utvärdera forskning samt formulera rekommendationer/vägledning. Rekommendationsgruppen hade ansvaret för att prioritera, justera och komplettera förslagen från projektgruppen.

Kunskapsstödet har föregåtts av en förstudie som kortfattat beskrivs längre fram i dokumentet.

Projektgruppen

Projektgruppen har bestått av dels externa experter, dels utredare på Socialstyrelsen, varav en jurist. Utöver ovannämnda professionsföreningar var fyra av sex universitetskliniker som erbjuder donationsbehandling representerade i denna grupp.

Bland experterna finns en verksamhetschef, tillika specialist i Obstetrik och Gynekologi, en professor i gynekologi, tillika beteendevetare, en överläkare i reproduktionsmedicin, en docent och överläkare i reproduktionsmedicin, en kurator, en legitimerad psykolog, en professor med klinisk tjänstgöring i reproduktiv hälsa, en barnmorska, tillika forskare, en docent och överläkare i reproduktionsmedicin, en docent i omvårdnad samt en legitimerad psykolog verksam inom reproduktionsmedicin.

Gruppen ansvarade för att

- beskriva och avgränsa problemområdet kring särskild prövning.
- faktagranska och utvärdera underlagen.
- formulera exempel och rekommendera kriterier som är av särskild betydelse att beakta vid bedömningen av föräldraförmågan hos sökande samt

- formulera annan information i kunskapsstödet avseende frågan om när och hur föräldrar kan berätta för barnet om dess genetiska ursprung.

För samtliga har Socialstyrelsen gjort sedvanlig jävsgranskning i förhållande till uppdraget. De externa experterna finns listade under rubriken *Projektorganisation* i kunskapsstödet.

Referensgruppen

Referensgruppen har bestått av forskare och utredare på Socialstyrelsen samt en medicinskt sakkunnig, alla med kompetensområden relevanta för kunskapsstödet: assisterad befruktning, vävnader och celler, organdonation, utredningar om föräldraförmåga samt psykiatri. Referensgruppen har bidragit till att iterativt identifiera den teoretiska relevansen för olika riskfaktorer vid bedömning av föräldraförmåga i den särskilda prövningen när barnets bästa är i fokus.

Rekommendationsgruppen

Rekommendationsgruppen har bestått av externa experter nominerade av professionsföreningar samt en expert från en universitetsklinik som inte var representerad i projektgruppen. Bland experterna finns en docent, tillika överläkare och verksamhetschef, en psykolog verksam inom reproduktionsmedicin, en sektionschef och överläkare inom reproduktionsmedicin, en kurator som är auktoriserad socionom samt en legitimerad barnmorska verksam inom reproduktionsmedicin. Gruppen har tagit ställning till och lämnat synpunkter på projektgruppens förslag i en strukturerad diskussion i ett gemensamt möte.

För samtliga har Socialstyrelsen gjort sedvanlig jävsgranskning i förhållande till uppdraget. Experterna finns listade under rubriken *Projektorganisation* i kunskapsstödet.

Förstudie

Arbetet med kunskapsstödet inleddes med en förstudie. I denna gjordes en behovs- och probleminventering med avgränsningar och förslag på innehåll i kunskapsstödet. I arbetet med förstudien har Socialstyrelsen samrått med representanter från professionen, intresseorganisationer (FEMMIS samt Barnlängtan), Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (tidigare Myndigheten för internationella adoptionsfrågor), Utredningen om utökade möjligheter till behandling av ofrivillig barnlöshet (Ju 2013:12), Sveriges Kommuner och Landsting samt berörda företrädare för IVF-verksamheter.

Underlag till behovs- och probleminventeringen utgjordes av intervjuer med representanter från professionen, en hearing med ovannämnda intresseorganisationer samt befintliga rutiner om särskild prövning, insamlade från alla berörda fertilitetskliniker.

I förstudien presenterades också förslag på upplägg, form och mottagargrupper samt en redovisning av hur Socialstyrelsen arbetat med att ta fram innehållet. Prioriteringar och avgränsningar samt skälen för desamma framgår också av rapporten. Förstudien har genomförts i dialog med Rege- ringskansliet (Socialdepartementet). Förstudien i sin helhet finns i Bilaga 1.

Kunskapsunderlaget om betydelsen av våld, kontroll, integritetskränkningar i förhållandet eller andra svåra relationsproblem utgörs även av *Socialstyrelsens handbok om våld i nära relationer* [96] samt *Socialstyrelsens vägledning gällande anmälningsskyldighet* [92].

Socialstyrelsen har även använt en sammanställning som gjorts inom WHO om riskfaktorer för att barn ska fara illa, liksom registerstudier som beställts av Karolinska Institutet inom myndighetens uppdrag om barn som anhöriga [97-99].

Beprövad erfarenhet i kunskapsstödet

Socialstyrelsens allmänna råd avseende särskild prövning listar de områden som bör tas hänsyn till vid bedömningen av föräldraförmågan.

Socialstyrelsen har bedömt att det vetenskapliga underlaget är otillräckligt för en uttömmande listning av riskfaktorer för varje sådant område, för en rankning av den betydelse som en riskfaktor har jämfört med andra riskfaktorer i samma område eller för en viktning av desamma i den helhetsbedömning som görs i det enskilda fallet. Därför har Socialstyrelsen valt att låta den samlade beprövade erfarenheten ligga till grund för valet av de kriterier som ges i kunskapsstödet som exempel på vad som kan behöva utredas vid särskild prövning. Experterna i arbetsgruppen har bidragit med sin gedigen kunskap och erfarenhet inom området.

Intresseorganisationers roll i kunskapsstödet

I arbetet med förstudien identifierade Socialstyrelsen organisationerna Barnlängtan och FEMMIS som representanter för befintliga och kommande patientgrupper som är aktuella för donationsbehandling. Organisationerna inbjöds till hearing för att lämna synpunkter på behov och önskemål i frågan. Dessa sammanfattas i förstudien i bilaga 1.

Ytterligare två intresseorganisationer, HBTQ-familj och RFSL, har varit involverade i arbetet. Dessa tillsammans med FEMMIS och Barnlängtan tog del av en tidigare version av kunskapsstödet och fick möjlighet att kommentera och komplettera innehållet både vid ett gemensamt möte och skriftligt.

Referenser

1. Adoption: handbok för socialtjänstens handläggning av internationella och nationella adoptioner. [Stockholm]: Socialstyrelsen; 2014.
2. Grundbok i BBIC: barns behov i centrum. Stockholm: Socialstyrelsen; 2015.
3. Weich, S, Patterson, J, Shaw, R, Stewart-Brown, S. Family relationships in childhood and common psychiatric disorders in later life: Systematic review of prospective studies. *British Journal of Psychiatry*. 2009; 194 (5):392-8.
4. Stith, SM, Liu, T, Davies, LC, Boykin, EL, Alder, MC, Harris, JM, et al. Risk factors in child maltreatment: A meta-analytic review of the literature. *Aggression and Violent Behavior*. 2009; 14(1):13-29.
5. Rasic, D, Hajek, T, Alda, M, Uher, R. Risk of mental illness in offspring of parents with schizophrenia, bipolar disorder, and major depressive disorder: A meta-analysis of family high-risk studies. *Schizophrenia Bulletin*. . 2014; 40(1): 28-38.
6. Petrosino, A, Derzon, J, Lavenberg, J. The role of the family in crime and delinquency: Evidence from prior quantitative reviews. *Southwest Journal of Criminal Justice*. 2009; 6(2):108-32.
7. Osborn, T. The psychosocial impact of parental cancer on children and adolescents: A systematic review. *Psycho-Oncology*. 2007 16(2):101-26.
8. O'Brien, K, Daffern, M, Chu, CM, Thomas, SDM. Youth gang affiliation, violence, and criminal activities: A review of motivational, risk, and protective factors. *Aggression & Violent Behavior* 2013; 18(4):417-25.
9. Merrick, J, Merrick, E, Lunskey, Y, Kandel, I. A review of suicidality in persons with intellectual disability. *The Israel Journal of Psychiatry and Related Sciences*. 2006; 43(4):258-64.
10. Leschied, A, Chiodo, D, Nowicki, E, Rodger, S. Childhood predictors of adult criminality: A meta-analysis drawn from the prospective longitudinal literature. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*. 2008 50(4):435-67.
11. Leon, K. Risk and protective factors in young children's adjustment to parental divorce: A review of the research. *Family Relations*. 2003 52(3):258-70.
12. Leen-Feldner, E, Feldner, MT, Knapp, A, Bunaciu, L, Blumenthal, H, Amstadter, AB. Offspring psychological and biological correlates of parental posttraumatic stress: Review of the literature and research agenda. *Clinical Psychology Review*. 2013; 33(8):1106-33.
13. Lapalme, M, Hodgins, S, LaRoche, C. Children of parents with bipolar disorder: A meta-analysis of risk for mental disorders. *The Canadian Journal of Psychiatry / La Revue Canadienne De Psychiatrie*. 1997; 42(6):623-31.
14. Hindley, N, Ramchandani, PG, Jones, DPH. Risk factors for recurrence of maltreatment: A systematic review. *Archives of Disease in Childhood* 2006; 91(9):744-52.

15. Hendricks, K, Liu, J. Childbearing depression and childhood aggression: Literature review. *The American Journal of Maternal Child Nursing*, . 2012; 37(4):253-61.
16. Hauser, M, Galling, B, Correll, CU. Suicidal ideation and suicide attempts in children and adolescents with bipolar disorder: A systematic review of prevalence and incidence rates, correlates, and targeted interventions. *Bipolar Disorders*. 2013; 15(5):507-23.
17. Gould, MS, Greenberg, T, Velting, DM, Shaffer, D. Youth suicide risk and preventive interventions: A review of the past 10 years. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*. 2003; 42(4):386-405.
18. Glodich, A. Traumatic exposure to violence: A comprehensive review of the child and adolescent literature. *Smith College Studies in Social Work*. 1998; 68(3):321-45.
19. Glasheen, C, Richardson, GA, Fabio, A. A systematic review of the effects of postnatal maternal anxiety on children. *Archives of Women's Mental Health*. 2010; 13(1):61-74.
20. Fliege, H, Lee, J, Grimm, A, Klapp, BF. Risk factors and correlates of deliberate self-harm behavior: A systematic review. *Journal of Psychosomatic Research*. 2009; 66(6):477-93.
21. Donovan, JE. Adolescent alcohol initiation: A review of psychosocial risk factors. *The Journal of Adolescent Health: Official Publication of the Society for Adolescent Medicine*. 2004 35(6):529.e7-.18.
22. Daniel, B, Taylor, J, Scott, J. Recognition of neglect and early response: Overview of a systematic review of the literature. *Child & Family Social Work*. 2010; 15(2):248-57.
23. Curcio, AL, Mak, AS, George, AM. Do adolescent delinquency and problem drinking share psychosocial risk factors? A literature review. *Addictive Behaviors*. 2013; 38(4):2003-13.
24. Correia, LL, Linhares, MBM. Maternal anxiety in the pre- and postnatal period: A literature review. *Revista Latino-Americana De Enfermagem*. 2007; 15(4):677-83.
25. Connell, AM, Goodman, SH. The association between psychopathology in fathers versus mothers and children's internalizing and externalizing behavior problems: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*. 2002; 128(5):746-73.
26. Chi, P, Li, X. Impact of parental HIV/AIDS on children's psychological well-being: A systematic review of global literature. *AIDS and Behavior*. 2013; 17(7):2554-74.
27. Bogosian, A, Moss-Morris, R, Hadwin, J. Psychosocial adjustment in children and adolescents with a parent with multiple sclerosis: A systematic review. *Clinical Rehabilitation*. 2010; 24(9):789-801.
28. Andershed, A-K, Andershed, H. En forskningsöversikt och översyn av strukturen och innehållet i BBIC-triangeln med förslag på förändringar. Örebro Universitet; 2014.
29. Afifi, TO, Macmillan, HL. Resilience following child maltreatment: A review of protective factors. *Canadian Journal of Psychiatry/Revue Canadienne De Psychiatrie*. 2011; 56(5):266-72.
30. Ward, H. The Developmental Needs of Children Implications for Assessment. I: Horwath J, red. *The Child's World: Assessing Children in Need*. London: Jessica Kingsley Publishers; 2004.

31. Evans, E, Hawton, K, Rodham, K. Factors associated with suicidal phenomena in adolescents: A systematic review of population-based studies. *Clinical Psychology Review*. 2004; 24(8):957-79.
32. Cottle, CC, Lee, RJ, Heilbrun, K. The prediction of criminal recidivism in juveniles: A meta-analysis. *Criminal Justice and Behavior*. 2001; 28(3):367-94.
33. Andershed, A-K, Andershed, H. Risk and protective factors among preschool children: Integrating Research and Practice *Journal of Evidence Based Social Work*. Under utgivning 2014.
34. Marriott, C, Hamilton-Giachritsis, C, Harrop, C. Factors promoting resilience following childhood sexual abuse: A structured, narrative review of the literature. *Child Abuse Review*. 2014; 23(1):17-34.
35. När förälder oväntat avlider: resultat och slutsatser från tre kartläggningar om ansvar samt strukturer för information och stöd. Stockholm: Socialstyrelsen; 2013.
36. Vezina, J, Hebert, M. Risk factors for victimization in romantic relationships of young women: A review of empirical studies and implications for prevention. *Trauma, Violence, & Abuse: A Review Journal*. 2007; 8(1):33-66.
37. Pratt, TC, Cullen, FT. Assessing macro-level predictors and theories of crime: A meta-analysis. *Crime & Justice*. 2005; 32:373-450.
38. Patten, SB. The loss of a parent during childhood as a risk factor for depression. *The Canadian Journal of Psychiatry / La Revue Canadienne De Psychiatrie*. 1991 36(10):706-11.
39. Nrugham, L, Herrestad, H, Mehlum, L. Suicidality among norwegian youth: Review of research on risk factors and interventions. *Nordic Journal of Psychiatry*. 2010; 64(5):317-26.
40. Murray, J, Farrington, DP, Sekol, I. Children's antisocial behavior, mental health, drug use, and educational performance after parental incarceration: A systematic review and meta-analysis. *Psychological Bulletin*. 2012 138(2):175-210.
41. Lev-Ran, S, Roerecke, M, Le Foll, B, George, TP, McKenzie, K, Rehm, J. The association between cannabis use and depression: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Medicine*. 2014; 44(4):797-810.
42. Kuramoto, SJ, Brent, DA, Wilcox, HC. The impact of parental suicide on child and adolescent offspring. *Suicide and Life-Threatening Behavior*. 2009; 39(2):137-51.
43. Jacobson, CM, Gould, M. The epidemiology and phenomenology of non-suicidal self-injurious behavior among adolescents: A critical review of the literature. *Archives of Suicide Research: Official Journal of the International Academy for Suicide Research*. 2007; 11(2):129-47.
44. Geulayov, G, Gunnell, D, Holmen, TL, Metcalfe, C. The association of parental fatal and non-fatal suicidal behaviour with offspring suicidal behaviour and depression: A systematic review and meta-analysis. *Psychological Medicine*. 2012; 42(8):1567-80.
45. Colucci, E, Martin, G. Ethnocultural aspects of suicide in young people: A systematic literature review part 2: Risk factors, precipitating agents, and attitudes toward suicide. *Suicide & Life-Threatening Behavior*. 2007; 37(2):222-37.

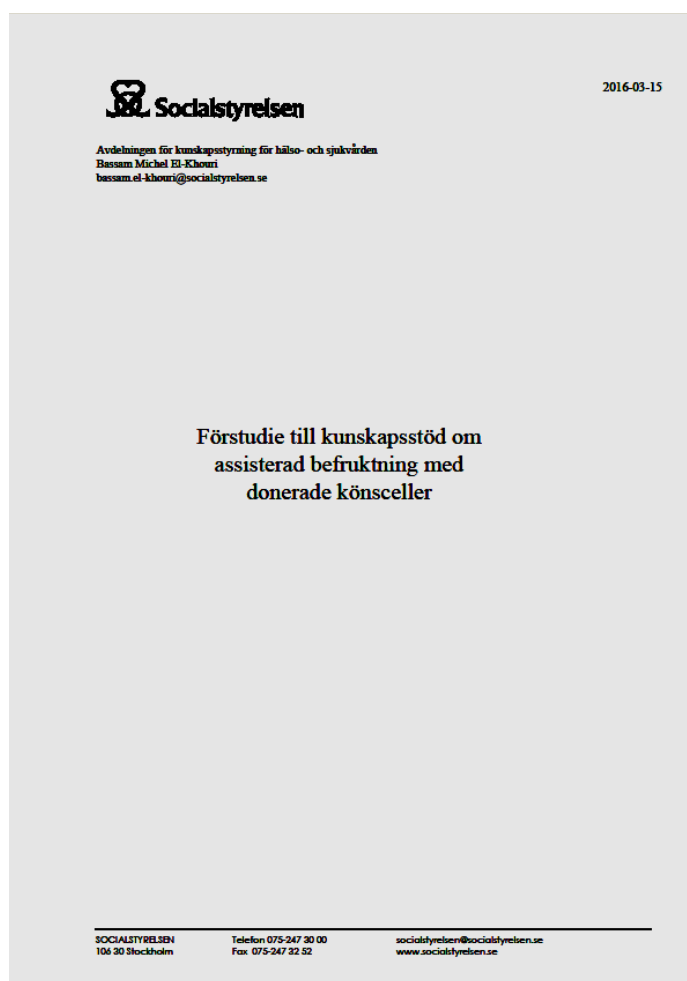
46. Ackner, S, Skeate, A, Patterson, P, Neal, A. Emotional abuse and psychosis: A recent review of the literature. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*. 2013; 22(9):1032-49.
47. Maniglio, R. The impact of child sexual abuse on the course of bipolar disorder: A systematic review. *Bipolar Disorders*. 2013 15(4):341-58.
48. Maniglio, R. Child sexual abuse in the etiology of anxiety disorders: A systematic review of reviews. *Trauma, Violence, & Abuse*. 2013 14(2):96-112.
49. Maniglio, R. Prevalence of child sexual abuse among adults and youths with bipolar disorder: A systematic review. *Clinical Psychology Review*. 2013; 33(4):561-73.
50. Maniglio, R. The role of child sexual abuse in the etiology of substance-related disorders. *Journal of Addictive Diseases*. 2011 30(3):216-28.
51. Maniglio, R. The role of child sexual abuse in the etiology of suicide and non-suicidal self-injury. *Acta Psychiatrica Scandinavica*. 2011; 124(1):30-41.
52. Maniglio, R. Child sexual abuse in the etiology of depression: A systematic review of reviews. *Depression and Anxiety*. 2010; 27(7):631-42.
53. Maniglio, R. The impact of child sexual abuse on health: A systematic review of reviews. *Clinical Psychology Review*. 2009; 29(7):647-57.
54. Mallie, AL, Viljoen, JL, Mordell, S, Spice, A, Roesch, R. Childhood abuse and adolescent sexual re-offending: A meta-analysis. *Child & Youth Care Forum*. 2011 40(5):401-17.
55. Maas, C, Herrenkohl, TI, Sousa, C. Review of research on child maltreatment and violence in youth. *Trauma, Violence, & Abuse*. 2008; 9(1):56-67.
56. Lereya, ST, Samara, M, Wolke, D. Parenting behavior and the risk of becoming a victim and a bully/victim: A meta-analysis study. *Child Abuse & Neglect*. 2013; 37(12):1091-108.
57. Kitzmann, KM, Gaylord, NK, Holt, AR, Kenny, ED. Child witnesses to domestic violence: A meta-analytic review. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 2003; 71(2):339-52.
58. Holt, S, Buckley, H, Whelan, S. The impact of exposure to domestic violence on children and young people: A review of the literature. *Child Abuse & Neglect*. 2008; 32(8):797-810.
59. Hillberg, T, Hamilton-Giachritsis, C, Dixon, L. Review of meta-analyses on the association between child sexual abuse and adult mental health difficulties: A systematic approach. *Trauma, Violence, & Abuse*. 2011; 12(1):38-49.
60. Carr, CP, Martins, CMS, Stingel, AM, Lemgruber, VB, Juruena, MF. The role of early life stress in adult psychiatric disorders: A systematic review according to childhood trauma subtypes. *Journal of Nervous and Mental Disease*. 2013; 201(12):1007-20.
61. Al-Modallal, H, Peden, A, Anderson, D. Impact of physical abuse on adulthood depressive symptoms among women. *Issues in Mental Health Nursing*. 2008; 29(3): 299-314. .
62. Whitaker, DJ, Le, B, Hanson, K, Baker, CK, McMahan, PM, Ryan, G, et al. Risk factors for the perpetration of child sexual abuse: A review and meta-analysis. *Child Abuse & Neglect*. 2008; 32(5):529-48.

63. Ullman, SE. Sexual assault victimization and suicidal behavior in women: A review of the literature. *Aggression & Violent Behavior*. 2004; 9(4):331-51.
64. Tyler, KA. Social and emotional outcomes of childhood sexual abuse: A review of recent research. *Aggression & Violent Behavior*. 2002; 7(6):567.
65. Simpson, TL, Miller, WR. Concomitance between childhood sexual and physical abuse and substance use problems. A review. *Clinical Psychology Review*. 2002; 22(1):27-77.
66. Norman, RE, Byambaa, M, De, R, Butchart, A, Scott, J, Vos, T. The long-term health consequences of child physical abuse, emotional abuse, and neglect: A systematic review and meta-analysis *Plos Medicine*. 2012; 9(11):e1001349.
67. Miller, AB, Esposito-Smythers, C, Weismore, JT, Renshaw, KD. The relation between child maltreatment and adolescent suicidal behavior: A systematic review and critical examination of the literature. *Clinical Child and Family Psychology Review*. 2013 16(2):146-72.
68. Martins, CMS, de Carvalho Tofoli, SM, Von, WB, C, Juruena, M. Analysis of the occurrence of early life stress in adult psychiatric patients: A systematic review. *Psychology & Neuroscience*. 2011; 4(2):219-27.
69. Maniglio, R. Significance, nature, and direction of the association between child sexual abuse and conduct disorder: A systematic review. *Trauma, Violence & Abuse*. 2014; Epub f tryck.
70. Maniglio, R. Prevalence of sexual abuse among children with conduct disorder: A systematic review. *Clinical Child and Family Psychology Review*. 2013; 17(3):268-82.
71. Langeland, W, Hartgers, C. Child sexual and physical abuse and alcoholism: A review. *Journal of Studies on Alcohol*. 1998; 59(3):336-48.
72. King, CA, Merchant, CR. Social and interpersonal factors relating to adolescent suicidality: A review of the literature. *Archives of Suicide Research: Official Journal of the International Academy for Suicide Research*. 2008; 12(3):181-96.
73. Draucker, CB, Mazurczyk, J. Relationships between childhood sexual abuse and substance use and sexual risk behaviors during adolescence: An integrative review. *Nursing Outlook*. 2013; 61(5):291-310.
74. Chen, LP, Murad, MH, Paras, ML, Colbenson, KM, Sattler, AL, Goranson, EN, et al. Sexual abuse and lifetime diagnosis of psychiatric disorders: Systematic review and meta-analysis. *Mayo Clinic Proceedings*. 2010; 85(7):618-29.
75. Bienvenu, OJ, Stein, MB. Personality and anxiety disorders: A review. *Journal of Personality Disorders*. 2003; 17(2):139-51.
76. Bassarath, L. Conduct disorder: A biopsychosocial review. *Canadian Journal of Psychiatry. Revue Canadienne De Psychiatrie*. 2001; 46(7):609-16.
77. Reneflot, A, Evensen, M. Unemployment and psychological distress among young adults in the nordic countries: A review of the literature. *International Journal of Social Welfare*. 2014; 23(1):3-15.
78. Henkel, D. Unemployment and substance use: A review of the literature (1990-2010). *Current Drug Abuse Reviews*. 2011; 4(1):4-27.

79. Reiss, F. Socioeconomic inequalities and mental health problems in children and adolescents: A systematic review. *Social Science & Medicine* (1982), . 2013; 90: 24-31.
80. Lemstra, M, Neudorf, C, D'Arcy, C, Kunst, A, Warren, LM, Bennett, NR. A systematic review of depressed mood and anxiety by SES in youth aged 10-15 years. *Canadian Journal of Public Health = Revue Canadienne De Santé Publique*. 2008; 99(2):125-9.
81. Derzon, JH. Antisocial behavior and the prediction of violence: A meta-analysis. *Psychology in the Schools*. 2001; 38(2):93-106.
82. Heerde, JA, Hemphill, SA, Scholes-Balog, K. 'Fighting' for survival: A systematic review of physically violent behavior perpetrated and experienced by homeless young people. *Aggression & Violent Behavior*. 2014; 19(1):50-66.
83. Freisthler, B, Merritt, DH, LaScala, EA. Understanding the ecology of child maltreatment: A review of the literature and directions for future research. *Child Maltreatment*. 2006; 11(3):263-80.
84. Fowler, PJ, Tompsett, CJ, Braciszewski, JM, Jacques-Tiura, A, Baltes, BB. Community violence: A meta-analysis on the effect of exposure and mental health outcomes of children and adolescents. *Development and Psychopathology*. 2009; 21(1), 227-259(1):227-59.
85. Curtis, S, Pain, R, Fuller, S, Khatib, Y, Rethon, C, Stansfeld, SA, et al. Neighbourhood risk factors for common mental disorders among young people aged 10–20 years: A structured review of quantitative research. *Health & Place*. 2013; 20:81-90.
86. Coulton, CJ, Crampton, DS, Irwin, M, Spilsbury, JC, Korbin, J. How neighborhoods influence child maltreatment: A review of the literature and alternative pathways. *Child Abuse & Neglect*. 2007; 31(11-12):1117-42.
87. Brisson, D, Roll, S. The effect of neighborhood on crime and safety: A review of the evidence. *Journal of Evidence-Based Social Work*. 2012; 9(4):333-50.
88. Anglemeyer, A, Horvath, T, Rutherford, G. The accessibility of firearms and risk for suicide and homicide victimization among household members: A systematic review and meta-analysis. *Annals of Internal Medicine*. 2014; 160(2):101-10.
89. Larsson, S, Lilja, J, Fossum, B, Bergström-Walan, M-B, Berg, M. Vem får man vara i vårt samhälle?: om transpersoners psykosociala situation och psykiska hälsa. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut; 2008.
90. Yap, MBH, Pilkington, PD, Ryan, SM, Jorm, AF. Parental factors associated with depression and anxiety in young people: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Affective Disorders*. 2014 156:8-23.
91. Bair-Merritt, M, Blackstone, M, Feudtner, C. Physical health outcomes of childhood exposure to intimate partner violence: A systematic review. *Pediatrics*. 2006; 117(2):e278-e90.
92. Barn som far illa eller riskerar att fara illa: en vägledning för hälso- och sjukvården samt tandvården gällande anmälningsskyldighet och ansvar. [Stockholm]: Socialstyrelsen; 2014.
93. Betancourt, TS, Borisova, I, Williams, TP, Meyers-Ohki, S, Rubin-Smith, J, Annan, J, et al. Psychosocial adjustment and mental health in former child soldiers—systematic review of the literature and

- recommendations for future research. *Journal of child psychology and psychiatry, and allied disciplines*. 2013; 54(1):17-36.
94. Crandall, AD-D, K. & Riley, A. Maternal emotion and cognitive control capacities and parenting: A conceptual framework. *Developmental review*. 2015; (36):105-26.
 95. Webb, L. Deliberate self-harm in adolescence: A systematic review of psychological and psychosocial factors. *Journal of Advanced Nursing*. 2002; 38(3):235-44.
 96. Våld: handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer. Stockholm: Socialstyrelsen; 2015.
 97. Hjern, A. m.fl. Att växa upp med föräldrar som har missbruksproblem eller psykisk sjukdom – hur ser livet ut i ung vuxen ålder? *Nka, Barn som anhöriga* 2014:4. 2014.
 98. Preventing child maltreatment: a guide to taking action and generating evidence. World Health Organisation. 2006.
 99. Hjern, A. m.fl. Hälsa och sociala livsvillkor hos unga vuxna som förlorat en förälder i dödsfall under barndomen. *Nka, Barn som anhöriga* 2014:3. 2014.

Bilaga 1. Förstudie

Dubbelklicka på sidan för att öppna dokumentet